

توسعه و کودکی

۱. دقیقاً ۲۸ سال پیش بود. دکتر حسین عظیمی، اقتصاددان معروف ایران و استاد توسعه و فارغ‌التحصیل دانشگاه آکسفورد را برای سخنرانی به دانشگاه تربیت معلم دعوت کرده بودیم. با مقالات او آشنا بودم و می‌دانستم که در این زمینه تسلط فراوان دارد اما آنچه در آن سخنرانی توجه مرا جلب کرد، نگاهی بود که او به توسعه داشت. می‌گفت توسعه از قلمرو آموزش و پرورش می‌گذرد و به‌خصوص در این زمینه بر آموزش ابتدایی تأکید داشت. محور سخن او این بود که اگر می‌خواهیم به کشوری توسعه یافته بدل شویم، باید در آموزش و پرورش سرمایه‌گذاری کنیم و بخش اعظم سرمایه‌گذاری در مقطع ابتدایی صورت گیرد. البته این سخن چندان اقبالی در میان تصمیم‌گیرندگان نیافت و با درگذشت آن فرهیخته روزگار، سخن او نیز محو شد. دکتر عظیمی در کتاب «مدارهای توسعه نیافتگی» آورده است: «اگر به واقع به دنبال توسعه اقتصادی جامعه هستیم، یکی از جاهایی که باید قویاً و وسیعاً مورد توجه باشد، مدارس ابتدایی و راهنمایی است. در اینجاهاست که باید پول خرج کرد، منابع تخصیص داد، نیروی انسانی دلسوز را در مدارس به کار گمارد، به زندگی و به تعلیم و تربیت معلمان رسیدگی کرد و مدارس را به محلهایی تبدیل کرد که کودکان با ذوق و شوق به آنجا سرازیر می‌شوند» (ص ۱۸۹).

۲. حدود سه دهه بعد، به کشوری که امروز در توسعه سریع زبانزد خاص و عام است - یعنی سنگاپور - رفتیم. در ظاهر و از منظر یک مسافر، همه آنچه در آنجا دیدم بسیار جذاب بود: هوای بسیار تمیز، نظم و انضباط، تمیزی چشمگیر خیابان‌ها و اماکن عمومی، سطح آشکار رفاه مردم و حمل‌ونقل عمومی بسیار کارآمد، نبود ترافیک، مردمان آرام و مؤدب. از پنج روزی که آنجا بودم خاطره‌های زیبا در ذهنم مانده است. سنگاپور در سال ۱۹۵۹ از مالزی جدا شد. در هنگام این جدایی، شاخص‌های زندگی در آن بسیار نازل بود؛ بیکاری گسترده، کمبود مسکن و فقدان منابع طبیعی مانند نفت کشور را با بحران‌های بسیاری مواجه کرده بود. در آن زمان، یکی از مراکزی که سیاست‌گذاران سنگاپور برای توسعه کشور روی آن سرمایه‌گذاری کردند، آموزش و پرورش بود. آن‌ها سرمایه‌فراوانی را وقف تأمین نیروی انسانی کردند. با اینکه در سنگاپور زمین محدود است، زمین بسیار بزرگی را به تربیت معلم

اختصاص دادند. اکنون آموزش و پرورش سنگاپور در همهٔ ارزشیابی‌های بین‌المللی اعم از تیمز، پرلز و پی‌زا، جزء کشورهای نخست است و این کشور از جامعه‌ای در حال توسعه به کشوری توسعه یافته در رده‌های نخست جهان بدل شده است. این امر نشانگر آن است که آموزش و پرورش می‌تواند چه سهمی در خوشبختی و رفاه مردم هر کشوری داشته باشد.

۳. مقارن همین ایام، دوباره بحث توسعه را از زبان یکی دیگر از متخصصان توسعه می‌خوانم و می‌شنوم. دکتر رنالی، استاد توسعه، می‌گوید که برای توسعهٔ ایران تمرکز بر زیرساخت‌ها، اقتصاد و نفت را باید رها کنیم و ۳۰ سال روی کودکانمان سرمایه‌گذاری نماییم. به نظر می‌رسد حدود سه دهه پس از سخن مرحوم دکتر حسین عظیمی، بار دیگر اقتصاددان دیگری بر این نکته تأکید دارد که گذرگاه توسعهٔ کشور آموزش و پرورش است؛ آن هم از معبر سرمایه‌گذاری بر تربیت کودکان. امیدوارم این بار اجماعی همگانی به وجود آید و سیاست‌گذاران این امر مهم را دریابند. در این شماره از منظرهای متفاوت به بحث توسعه و آموزش و پرورش پرداخته‌ایم.